บทความวิจัย

สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทในการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC ZERO DROPOUT กรณีศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1*

CURRENT STATUS, PROBLEMS, AND CONTEXT IN DRIVING THE OBEC ZERO DROPOUT POLICY: A CASE STUDY OF NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

สุวิทย์ ดาวังปา
Suwit Dawangpa
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1, Nakhon Si Thammarat, Thailand
*Corresponding author E-mail: suwitdawangpa@gmail.com
Tel: 085-664-5940

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากระบบสารสนเทศร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลัก 16 คน ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา บุคลากรกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน จากนักเรียนทั้งหมด 18,795 คน มีสถานศึกษาคัดกรองนักเรียนครบทุกคน ร้อยละ 12.15 คัดกรองบางส่วน ร้อยละ 34.58 และยังไม่คัดกรอง ร้อยละ 53.27 กลุ่มที่ได้รับการคัดกรองพบเสี่ยงด้านเศรษฐกิจร้อยละ 19.82 และสุขภาพจิตร้อยละ 17.14 แต่นักเรียนกลุ่มเสี่ยงได้รับการช่วยเหลือเพียงร้อยละ 1.89 2) ปัญหาสำคัญ คือ การย้ายถิ่นตามผู้ปกครองโดยไม่แจ้งสถานศึกษา ระยะเวลาเปิดระบบคัดกรองค่อนข้างสั้น และผู้ปกครองไม่ยอมรับความบกพร่องของบุตรหลาน และ 3) บริบทและความต้องการจำเป็น ผู้ให้ข้อมูลเสนอให้พัฒนาระบบ Dashboard แบบ Real-time แบ่งระดับสีความเสี่ยง ใช้กระบวนการ PLC ออนไลน์ และลงพื้นที่เยี่ยมบ้านร่วมกัน ควบคู่กับการชี้แนะ (Coaching) ผลสังเคราะห์ด้วยเทคนิค SOAR Analysis พบความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนานวัตกรรมการบริหารระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่เชื่อมโยงระบบเตือนภัยล่วงหน้า มาตรการป้องกันเชิงรุก และระบบกู้คืนสิทธิเด็กนอกระบบการศึกษาเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ การขับเคลื่อนนโยบายให้ประสบความสำเร็จ ควรปิดช่องว่างเชิงข้อมูล คือความไม่ครบถ้วนของการคัดกรอง ช่องว่างเชิงปฏิบัติการ คือ ความไม่ต่อเนื่องระหว่างการตรวจจับความเสี่ยงกับการช่วยเหลือ และช่องว่างเชิงการประสานงาน คือ การขาดกลไกเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: เด็กนอกระบบการศึกษา, การวิเคราะห์ SOAR, OBEC Zero Dropout

Abstract

This qualitative research aimed to analyze the current state, problems, and context of driving the OBEC Zero Dropout policy under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational

* Received 4 October 2026; Revised 29 October 2026; Accepted 31 October 2026

Service Area Office 1. Data were analyzed from secondary information systems, in-depth interviews, and focus group discussions with 16 purposively selected key informants, comprising educational administrators, personnel from the Educational Promotion Group, school administrators, and teachers responsible for student support systems. The results revealed that: 1) Current state: Out of 18,795 students, only 12.15% of schools completed student screening, 34.58% screened partially, and 53.27% had not yet conducted screening. Among those screened, 19.82% were at risk economically and 17.14% mentally, but only 1.89% of at-risk students actually received assistance. 2) Key problems: Student migration following parents without notifying schools, limited screening periods, and parental denial of their children's difficulties. 3) Context and needs: Informants suggested developing a real-time risk-categorized dashboard, utilizing online PLC processes, conducting collaborative home visits, and implementing coaching. The SOAR Analysis synthesis indicated an urgent need to develop administrative innovations at the educational service area level that systematically link early warning systems, proactive preventive measures, and right-restoration mechanisms for out-of-school children. To achieve policy success, three critical gaps must be bridged: the data gap (incomplete screening), the practice gap (discontinuity between risk detection and assistance), and the coordination gap (lack of linking mechanisms among relevant agencies).

Keywords: Out-of-school children, SOAR Analysis, OBEC Zero Dropout

บทนำ

แผนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยเน้นการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและการดูแลให้เด็กและเยาวชนทุกคนอยู่ในระบบการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ มาตรา 28 ที่ประเทศไทยให้สัตยาบันตั้งแต่ พ.ศ. 2535 (United Nations, 1989) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 4 ขององค์การยูเนสโกที่มุ่งให้ทุกประเทศบรรลุการศึกษาที่มีคุณภาพและเท่าเทียมภายใน พ.ศ. 2573 (UNESCO, 2015) พันธกรณีดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญที่ผลักดันให้คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2567 ประกาศให้ Thailand Zero Dropout เป็นวาระแห่งชาติ มอบหมายให้ 12 กระทรวงบูรณาการลดจำนวนเด็กนอกระบบการศึกษาให้เป็นศูนย์ภายในระยะเวลา 5 ปี ภายหลังพบว่าจากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกันระหว่างกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม มีเด็กและเยาวชนอายุ 3 - 18 ปี ที่ไม่ปรากฏในระบบการศึกษาของหน่วยงานที่จัดการศึกษาทั้ง 21 สังกัด มากถึง 1,025,514 คน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2567)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ตอบสนองนโยบายดังกล่าวด้วยนโยบาย OBEC Zero Dropout กำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั้ง 245 แห่ง ขับเคลื่อนโครงการพาน้องกลับมาเรียน และโครงการพาน้องกลับมาเรียน นำการเรียนไปให้น้อง โดยใช้ระบบสารสนเทศการแนะแนวดูแลสุขภาพจิตนักเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (HERO OBEC CARE) เป็นระบบสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning System) คัดกรองนักเรียนใน 6 มิติ ได้แก่ การเรียน สุขภาพกาย เศรษฐกิจ สวัสดิภาพ พฤติกรรม และสุขภาพจิต เพื่อป้องกันนักเรียนหลุดออกนอกระบบตั้งแต่ต้นทาง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567) อย่างไรก็ตาม ระบบเตือนภัยล่วงหน้าไม่ได้จบที่การคัดกรอง Davis, M. et al. และคณะที่ศึกษาการใช้ตัวชี้วัด

เตือนภัยล่วงหน้าในโรงเรียนมองว่า ระบบลักษณะนี้คือกระบวนการที่บุคลากรในโรงเรียน ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนเพื่อเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยง แล้วจัดมาตรการและทรัพยากรเข้าช่วยเหลือ การมีข้อมูลความเสี่ยงอย่างเดียวจึงยังไม่พอ (Davis, M. et al., 2013)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 รับผิดชอบสถานศึกษา 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช อำเภอพระพรหม อำเภอลานสกา และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพแรงงานนอกระบบและเกษตรกร รายได้ครัวเรือนไม่มั่นคงจนต้องย้ายถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพ ปัจจัยดังกล่าวเป็นความเสี่ยงสำคัญที่ทำให้นักเรียนมีแนวโน้มออกกลางคัน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1, 2567ข) ในปีการศึกษา 2567 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีสถานศึกษาในสังกัด 107 แห่ง นักเรียนรวม 18,795 คน ในปีการศึกษา 2568 จำนวนสถานศึกษาลดลงเหลือ 105 แห่ง และนักเรียนลดลงเหลือ 18,175 คน สะท้อนแนวโน้มการควบรวมสถานศึกษาขนาดเล็กและการลดลงของจำนวนนักเรียนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาผลการดำเนินงานคัดกรองผ่านระบบ HERO OBEC CARE ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2567 พบข้อมูลเชิงประจักษ์ที่น่ากังวล กล่าวคือ มีสถานศึกษาที่คัดกรองนักเรียนครบทุกคนเพียง 13 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 12.15 คัดกรองบางส่วน 37 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.58 และยังไม่ได้ดำเนินการคัดกรองเลยสูงถึง 57 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 53.27 ในจำนวนนักเรียนที่คัดกรองแล้วพบนักเรียนกลุ่มเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ 3,725 คน คิดเป็นร้อยละ 19.82 และกลุ่มเสี่ยงด้านสุขภาพจิต 3,221 คน คิดเป็นร้อยละ 17.14 ของนักเรียนทั้งหมด แต่มีนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่ได้รับการช่วยเหลือเชิงประจักษ์เพียง 131 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.89 เมื่อเทียบกับฐานยอดรวมความเสี่ยงทั้งสองด้าน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1, 2567ก); (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1, 2567ค)

ข้อมูลเชิงประจักษ์ดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอของ Davis, M. et al. ที่ว่าระบบเตือนภัยล่วงหน้าที่ขาดกลไกการช่วยเหลือที่เชื่อมโยงกัน จะไม่สามารถป้องกันการหลุดออกจากระบบได้จริง และยังเป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่ากลไกการบริหารจัดการในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ยังขาดความต่อเนื่องเชิงกระบวนการระหว่างการตรวจจับความเสี่ยง (ต้นทาง) กับการช่วยเหลือและป้องกันการหลุดออกนอกระบบ (ปลายทาง) (Davis, M. et al., 2013) จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ ยังไม่พบงานวิจัยที่วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทของการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout ในลักษณะที่เชื่อมโยงข้อมูลเชิงประจักษ์จากระบบสารสนเทศต้นทางเข้ากับมุมมองเชิงคุณภาพของผู้ปฏิบัติงานจริงในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการดำเนินการวิจัย เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทในการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 อันจะเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์สำคัญสำหรับการออกแบบนวัตกรรมการบริหารจัดการระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชื่อมโยงกับสถานศึกษา เพื่อแก้ปัญหานักเรียนหลุดออกนอกระบบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทในการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นข้อมูลระดับทุติยภูมิ โดยเก็บรวบรวมจาก 1) ระบบสารสนเทศการแนะแนวดูแลสุขภาพจิตนักเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (HERO OBEC CARE) ปีการศึกษา 2567 2) ข้อมูลนักเรียนจากระบบ OBEC Zero Dropout ปีการศึกษา 2567 3) ข้อมูลระบบ DMC (Data Management

Center) ปีการศึกษา 2567 และ 4) แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 วิเคราะห์ด้วยแบบวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Analysis Form) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 16 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารการศึกษา ต้องดำรงตำแหน่งผู้บริหารการศึกษา ไม่น้อยกว่า 2 ปี และมีประสบการณ์ในการบริหารกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา จำนวน 1 คน 2) บุคลากรกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา เป็นผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานความปลอดภัยในสถานศึกษา และนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา ไม่น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 3 คน 3) ผู้บริหารสถานศึกษา ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 2 ปี โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากขนาดโรงเรียน ประกอบด้วยโรงเรียนขนาดเล็กหรือกลาง จำนวน 4 แห่ง และโรงเรียนขนาดใหญ่หรือใหญ่พิเศษ จำนวน 2 แห่ง รวมเป็น 6 แห่ง จำนวน 6 คน และ 4) ครูผู้รับผิดชอบระบบ HERO OBEC CARE โดยปฏิบัติหน้าที่ครูแนะแนวหรือรับผิดชอบงานระบบสารสนเทศการแนะแนวดูแลสุขภาพจิตนักเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (HERO OBEC CARE) ไม่น้อยกว่า 1 ปี เลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากขนาดโรงเรียน ประกอบด้วยโรงเรียนขนาดเล็กหรือกลาง จำนวน 4 แห่ง และโรงเรียนขนาดใหญ่หรือใหญ่พิเศษ จำนวน 2 แห่ง รวมเป็น 6 แห่ง จำนวน 6 คน เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกปลายเปิดที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) มีแนวคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาการออกกลางคัน แนวทางการดำเนินงานเชิงรุกในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนานวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout โดยแยกชุดคำถามออกเป็น 2 ฉบับ ได้แก่ สำหรับผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 และผู้บริหารสถานศึกษา และสำหรับบุคลากรกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาและครูผู้รับผิดชอบระบบสารสนเทศการแนะแนวดูแลสุขภาพจิตนักเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (HERO OBEC CARE) ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ค่า IOC เฉลี่ย ≥ 0.60 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้บันทึกภาคสนาม (Field Note) และบันทึกเสียงการสนทนาโดยได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลทุกราย รวมทั้งสร้างฉันทามติตามกรอบ SOAR Analysis ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยมีผู้เข้าร่วมประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 16 คนเช่นเดียวกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา บุคลากรกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสังกัด เพื่อให้ได้มุมมองที่รอบด้านและสะท้อนบริบทการปฏิบัติงานจริงในทุกระดับ ทั้งนี้ ในกระบวนการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ออกแบบให้เชื่อมโยงและต่อยอดจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้จัดส่งรายงานสภาพเบื้องต้นจากข้อมูลทุติยภูมิให้ผู้เข้าร่วมศึกษาล่วงหน้า จากนั้นในวันประชุม ผู้วิจัยได้นำ ประเด็นสาระสำคัญและข้อค้นพบที่สกัดได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มานำเสนอต่อที่ประชุม เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มเดิมได้ร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง สะท้อนความคิดเห็น และขยายความประเด็นปัญหาเชิงลึกที่พบจากการสัมภาษณ์รายบุคคลให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เมื่อผู้เข้าร่วมทบทวนข้อมูลและตรวจสอบสาระสำคัญร่วมกันแล้ว ผู้วิจัยได้นำกรอบ SOAR Analysis มาใช้เป็นเครื่องมือระดมความคิดเห็นเพื่อสร้างฉันทามติ โดยให้ผู้เข้าร่วมร่วมกันจำแนกและวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ จุดแข็ง (Strengths) โอกาส (Opportunities) แรงบันดาลใจ (Aspirations) และผลลัพธ์ที่วัดได้ (Results) ซึ่งข้อมูลชุดนี้ถูกนำไปใช้เป็นกรอบฐานรากสำคัญในการออกแบบนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout ต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จำแนกและจัดกลุ่มประเด็น (Coding and Categorizing) แล้วนำผลที่ได้ทั้งจากข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลเชิงคุณภาพเข้าสู่

กระบวนการสนทนากลุ่มเพื่อสร้างฉันทามติร่วมกันด้วยเทคนิค SOAR Analysis ซึ่งพิจารณา 4 องค์ประกอบ ได้แก่ จุดแข็ง (Strengths) โอกาส (Opportunities) แรงบันดาลใจ (Aspirations) และผลลัพธ์ที่วัดได้ (Results) เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนานวัตกรรมการบริหารต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทในการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 นำเสนอผลตามลำดับ ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการขับเคลื่อนนโยบาย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2567 จากนักเรียนในสังกัดทั้งหมด 18,795 คน ในสถานศึกษา 107 แห่ง พบว่า สถานศึกษาที่สามารถคัดกรองนักเรียนได้ครบทุกคนตามระบบ HERO OBEC CARE มีเพียง 13 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 12.15 สถานศึกษาที่คัดกรองได้บางส่วนมี 37 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.58 และสถานศึกษาที่ยังไม่ได้เริ่มดำเนินการคัดกรองเลยมีมากถึง 57 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 53.27 ของสถานศึกษาทั้งหมด ในจำนวนนักเรียนที่ได้รับการคัดกรองแล้วพบนักเรียนกลุ่มเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ 3,725 คน คิดเป็นร้อยละ 19.82 และกลุ่มเสี่ยงด้านสุขภาพจิต 3,221 คน คิดเป็นร้อยละ 17.14 ของนักเรียนทั้งหมด แต่มีนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรมเพียง 131 คน คิดเป็นร้อยละ 1.89 เท่านั้น เมื่อพิจารณาเทียบกับฐานนักเรียนกลุ่มเสี่ยงรวมทั้งสองด้าน

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับข้อมูลเชิงประจักษ์ข้างต้น ผู้บริหารสถานศึกษาให้ข้อมูลว่า โรงเรียนมอบหมายให้ครูประจำชั้นและครูแนะแนวร่วมกันสำรวจและค้นหาเด็กที่ตกหล่นหรือขาดเรียนบ่อย เพื่อวิเคราะห์สาเหตุเชิงลึก เช่น ปัญหาความยากจน ครอบครัว หรือสุขภาพ โดยใช้ข้อมูลจากระบบ HERO OBEC CARE เป็นฐานร่วมกับการสำรวจเพิ่มเติม เพื่อคัดกรองและวางแผนช่วยเหลือเป็นรายบุคคล ดังสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูลว่า

“โรงเรียนเราให้ครูประจำชั้นจับคู่กับครูแนะแนวเลย พอเห็นตัวเลขเด็กขาดเรียนบ่อยในระบบ HERO OBEC CARE เราจะไม่รอ ชวนกันลงไปดูถึงบ้านว่าเกิดอะไรขึ้นเพื่อค้นหาปัญหาที่แท้จริง เช่น ฐานะยากจน ปัญหาสุขภาพ หรือปัญหากรอบครอบครัว พอเห็นของจริงเราถึงจะจัดความช่วยเหลือช่วยเขาได้ตรงจุดและรวดเร็วที่สุด”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทในการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout, 2568ก)

“ทุกครั้งที่เราลงพื้นที่ เป้าหมายร่วมกันของเราคือ จะมีวิธีการอย่างไรที่จะค้นหาสาเหตุที่แท้จริง และช่วยเหลือนักเรียนของเราให้กลับมาเรียนเหมือนเดิม แต่หลาย ๆ ครั้งเราพบว่า ปัญหามีความซับซ้อน โดยเฉพาะในครอบครัวที่อยู่ในแหล่งการระบาดของสิ่งเสพติด การบูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายจึงต้องรอบคอบมากขึ้น เพื่อความปลอดภัยของนักเรียน ครู และผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด” (ครู, 2568)

ขณะที่บุคลากรผู้รับผิดชอบระบบสารสนเทศระบุว่า ระบบ HERO OBEC CARE ช่วยลดความซ้ำซ้อนในการบันทึกข้อมูลเมื่อเทียบกับระบบเดิม เนื่องจากข้อมูลมีการเชื่อมโยงกันและสามารถสรุปภาพรวมของโรงเรียนพร้อมแยกรายด้านให้ทันที โดยครูไม่ต้องจัดทำกราฟด้วยตนเอง

“ที่ผ่านมาการคัดกรองนักเรียนเพื่อค้นหาปัญหาหรือสาเหตุต่าง ๆ โรงเรียนต้องดำเนินการกับเครื่องมือที่หลากหลายรูปแบบ และมีขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อน รวมทั้งขาดความชำนาญในการใช้เครื่องมือคัดกรองดังกล่าว แต่ระบบ Hero OBEC Care ช่วยอำนวยสะดวก ลดขั้นตอนการทำได้เยอะมาก ในส่วนของเขตพื้นที่การศึกษา เราก็สามารถติดตาม สรุปภาพรวมข้อมูลในระดับสำนักงานได้ง่ายขึ้น” (บุคลากรกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา, 2568)

“ขอยอมรับตรงๆ ว่ากระบวนการคัดกรองนักเรียน เราไม่ได้มีความเชี่ยวชาญขนาดนั้น เป็นเพียงคุณครูที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งก็พยายามหาความรู้ในเครื่องมือต่าง ๆ แต่ระบบ Hero OBEC Care เข้าช่วยจัดการงานต่าง ๆ ได้เยอะมาก โดยเฉพาะการสรุปรายงานเสนอผู้บริหาร ช่วยได้เยอะมากจริง ๆ” (ครู, 2568)

“กระบวนการกำกับติดตามผ่านระบบ Coaching ที่เขตพื้นที่ให้ความสำคัญ เป็นเรื่องที่ดีมาก เพราะโรงเรียนไม่รู้โดดเดี่ยว แต่มีเขตพื้นที่การร่วมคิด ร่วมทำ แต่สิ่งสำคัญคือ ประเด็นในการให้ความช่วยเหลือต้องไม่ซ้ำซ้อนและสร้างภาระงานเพิ่มเติม” (ครู, 2568)

ส่วนบุคลากรในโรงเรียนขนาดกลางให้ข้อมูลว่าการคัดกรองไม่ใช่เรื่องยาก เพราะครูคุ้นเคยกับการกรอกข้อมูลนักเรียนยากจนอยู่แล้ว แต่ยอมรับว่าเด็กในโรงเรียนของตนมีความเสี่ยงไม่รุนแรงเมื่อเทียบกับกลุ่มโรงเรียนขยายโอกาสในพื้นที่อื่น

“การคัดกรองนักเรียนไม่ใช่เรื่องยาก แต่สิ่งสำคัญคือ ใจของคุณครูที่พร้อมที่จะเรียนรู้และคัดกรองเพื่ออยากรู้ อยากช่วยนักเรียนจริง ๆ ที่ผ่านมาเราพบว่า เด็กนักเรียนเราไม่ค่อยมีปัญหา ถ้าเทียบกับการที่เราได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนกับครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแห่งอื่น”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทในการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout, 2568ข)

2. ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนนโยบาย จากการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถสังเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคสำคัญได้ 4 ประเด็น ดังนี้

2.1 การย้ายถิ่นฐานของครอบครัว ผู้บริหารสถานศึกษาให้ข้อมูลตรงกันว่าปัจจัยหลักที่ทำให้นักเรียนหลุดจากระบบคือการย้ายถิ่นตามผู้ปกครองที่ไปรับจ้างในพื้นที่อื่นโดยไม่แจ้งโรงเรียน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กปฐมวัยถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เนื่องจากผู้ปกครองไม่มีผู้ดูแลเด็กและอาจมองว่าการเรียนในช่วงวัยนี้ยังไม่สำคัญเท่าที่ควร สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพแรงงานนอกระบบและเกษตรกร

2.2 ข้อจำกัดด้านระยะเวลาและความพร้อมของระบบเทคโนโลยี บุคลากรผู้รับผิดชอบระบบสารสนเทศให้ข้อมูลว่าระบบมักล่มหรือค้างในช่วงใกล้หมดเขตการคัดกรอง และระยะเวลาในการเปิดระบบสั้นเกินไป เมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียนที่ต้องคัดกรอง ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงระบบที่ทำให้สถานศึกษาจำนวนมากไม่สามารถคัดกรองนักเรียนได้ครบทุกคนภายในกำหนดเวลา

2.3 การไม่ยอมรับของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองบางส่วนไม่ยอมรับลักษณะความบกพร่องของบุตรหลาน ทำให้สถานศึกษาไม่สามารถคัดกรองเด็กกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษเข้าสู่ระบบการดูแลช่วยเหลือได้อย่างครบถ้วน หรือหากทำได้ก็ค่อนข้างใช้เวลานานเกินความจำเป็น

2.4 ภาระงานและช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่า แม้ระบบเตือนภัยล่วงหน้าจะทำงานได้ดีในการตรวจจับความเสี่ยง แต่ช่องว่างสำคัญอยู่ที่ขั้นตอนหลังการคัดกรอง กล่าวคือ ขาดกลไกเชื่อมต่อที่ชัดเจนระหว่างข้อมูลความเสี่ยงกับการช่วยเหลือจริง ซึ่งสอดคล้องกับตัวเลขนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่ได้รับการช่วยเหลือจริงเพียงร้อยละ 1.89 ดังที่ปรากฏในข้อมูลเชิงประจักษ์

3. บริบทและความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ผู้ให้ข้อมูลเสนอความต้องการสนับสนุนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาไว้อย่างสอดคล้องกันหลายประเด็น ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร่วมลงพื้นที่เยี่ยมบ้านกับสถานศึกษา ฝ่ายปกครอง และสาธารณสุข เพื่อแสดงให้ผู้ปกครองเห็นว่าทุกฝ่ายให้ความสำคัญกับการศึกษาของบุตรหลาน ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยให้เด็กกลับเข้าสู่ระบบได้จริง ขณะเดียวกันผู้ให้ข้อมูลเห็นตรงกันว่าระบบติดตามควบคุมข้อมูล (Dashboard) ที่แบ่งระดับสี เขียว เหลือง แดง เป็นประโยชน์ในการกำหนดเกณฑ์เฝ้าระวัง และหากสามารถแสดงผลแบบ Real-time ครอบคลุมสถานศึกษาทั้ง 107 แห่ง จะช่วยให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาติดตามกำกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงได้ทันท่วงที

ด้านกระบวนการพัฒนาบุคลากร ผู้ให้ข้อมูลเสนอให้มีกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในรูปแบบออนไลน์ เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนแนวทางการแก้ไขปัญหาและวิธีการใหม่ ๆ ระหว่างสถานศึกษาในเครือข่าย ให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สำหรับกระบวนการชี้แนะทางการศึกษา (Coaching) จาก

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มองว่าไม่เป็นภาระ แต่มองว่าการแจ้งข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงและช่วยอัปเดตสถานการณ์ให้เป็นปัจจุบันคือสิ่งจำเป็น แต่ไม่ควรเป็นการให้ข้อเสนอแนะ (Coaching) ที่ซ้ำซ้อนในประเด็นเดิม และมีความเห็นว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมกำกับติดตาม เป็นการช่วยกันดูแล มิใช่การก้าวล่วงการทำงานของสถานศึกษา

4. ผลการสังเคราะห์ SOAR Analysis ผลการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์และข้อมูลเชิงคุณภาพร่วมกับการสนทนากลุ่มด้วยเทคนิค SOAR Analysis สรุปได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์ SOAR Analysis สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทในการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

จุดแข็ง (Strengths)	**โอกาส (Opportunities)**
- สถานศึกษามีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มอบหมายบทบาทครูประจำชั้นและครูแนะแนวชัดเจน - ระบบ HERO OBEC CARE ลดความซ้ำซ้อนของการบันทึกข้อมูลและช่วยสรุปภาพรวมความเสี่ยงอัตโนมัติ - ครูมีความคุ้นเคยกับการกรอกข้อมูลนักเรียนกลุ่มเสี่ยงด้านเศรษฐกิจอยู่เดิม - ผู้บริหารสถานศึกษามีทัศนคติเชิงบวกต่อกระบวนการ Coaching และการกำกับติดตามจากเขตพื้นที่	- ความก้าวหน้าของระบบติดตามควบคุมข้อมูล (Dashboard) ที่สามารถพัฒนาสู่การแสดงผลแบบ Real-time - ความพร้อมของบุคลากรในการทำ PLC ออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย - ภาคีเครือข่าย เช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง สาธารณสุข พร้อมร่วมลงพื้นที่เยี่ยมบ้าน - นโยบายระดับชาติ (Thailand Zero Dropout) ให้ความสำคัญและจัดสรรทรัพยากรสนับสนุนต่อเนื่อง
แรงบันดาลใจ (Aspirations)	**ผลลัพธ์ที่วัดได้ (Results)**
- ต้องการระบบที่เชื่อมโยงข้อมูลเตือนภัยล่วงหน้ากับกลไกช่วยเหลือจริงอย่างไร้รอยต่อ - ต้องการขยายระยะเวลาและความเสถียรของระบบคัดกรองให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน - ต้องการกลไกเยี่ยมบ้านร่วมสหวิชาชีพที่เป็นระบบและต่อเนื่อง - ต้องการกระบวนการ Coaching และ PLC ที่ไม่ซ้ำซ้อนและตอบสนองความต้องการเฉพาะพื้นที่	- เพิ่มสัดส่วนสถานศึกษาที่คัดกรองนักเรียนครบร้อยละ 100 จากปัจจุบันร้อยละ 12.15 - ลดสัดส่วนสถานศึกษาที่ยังไม่ได้คัดกรองจากร้อยละ 53.27 ให้เหลือน้อยที่สุด - เพิ่มสัดส่วนนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่ได้รับการช่วยเหลือจริงจากร้อยละ 1.89 ให้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ - ลดจำนวนเด็กนอกระบบการศึกษาในพื้นที่ 4 อำเภออย่างยั่งยืน

เมื่อนำจุดแข็งและโอกาสมาพิจารณาร่วมกัน พบว่า ระบบ HERO OBEC CARE ที่ใช้งานอยู่แล้ว ประกอบกับทัศนคติเชิงบวกของผู้บริหารสถานศึกษาต่อกระบวนการ Coaching และการกำกับติดตามจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญที่พร้อมต่อยอดไปสู่โอกาสด้านการพัฒนาระบบติดตามควบคุมข้อมูล (Dashboard) แบบ Real-time และการขยายเครือข่ายภาคีสหวิชาชีพที่พร้อมร่วมลงพื้นที่เยี่ยมบ้าน กล่าวคือ ข้อมูลที่ระบบสรุปให้อัตโนมัติอยู่แล้ว สามารถยกระดับเป็น Dashboard แบบ Real-time ที่แบ่งระดับความเสี่ยงโดยใช้สีประกอบไม่ต้องเริ่มต้นสร้างระบบใหม่ ในขณะที่ทัศนคติเชิงบวกต่อการกำกับติดตามเป็นทุนทางสังคมที่ต่อยอดสู่กระบวนการ PLC ออนไลน์และการเยี่ยมบ้านร่วมสหวิชาชีพได้ทันที เส้นทางเชื่อมโยงนี้ตอบแรงบันดาลใจของผู้ให้ข้อมูลที่ต้องการระบบเชื่อมโยงข้อมูลเตือนภัยล่วงหน้ากับกลไกช่วยเหลือจริงอย่างไร้รอยต่อ และนำไปสู่ผลลัพธ์ที่วัดได้ ทั้งการเพิ่มสัดส่วนสถานศึกษาที่คัดกรองนักเรียนครบทุกคน การลดสัดส่วนสถานศึกษาที่ยังไม่ได้คัดกรอง และการเพิ่มสัดส่วนนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่ได้รับการช่วยเหลือจริง อย่างไรก็ตาม การจะเดินตามเส้นทางนี้ได้จริงต้องอาศัยการแก้ช่องว่างเชิงปฏิบัติ 3 ระดับที่ผลการวิจัยชี้ให้เห็น ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอเป็นกรอบวินิจฉัยในหัวข้อองค์ความรู้ใหม่ต่อไป

อภิปรายผล

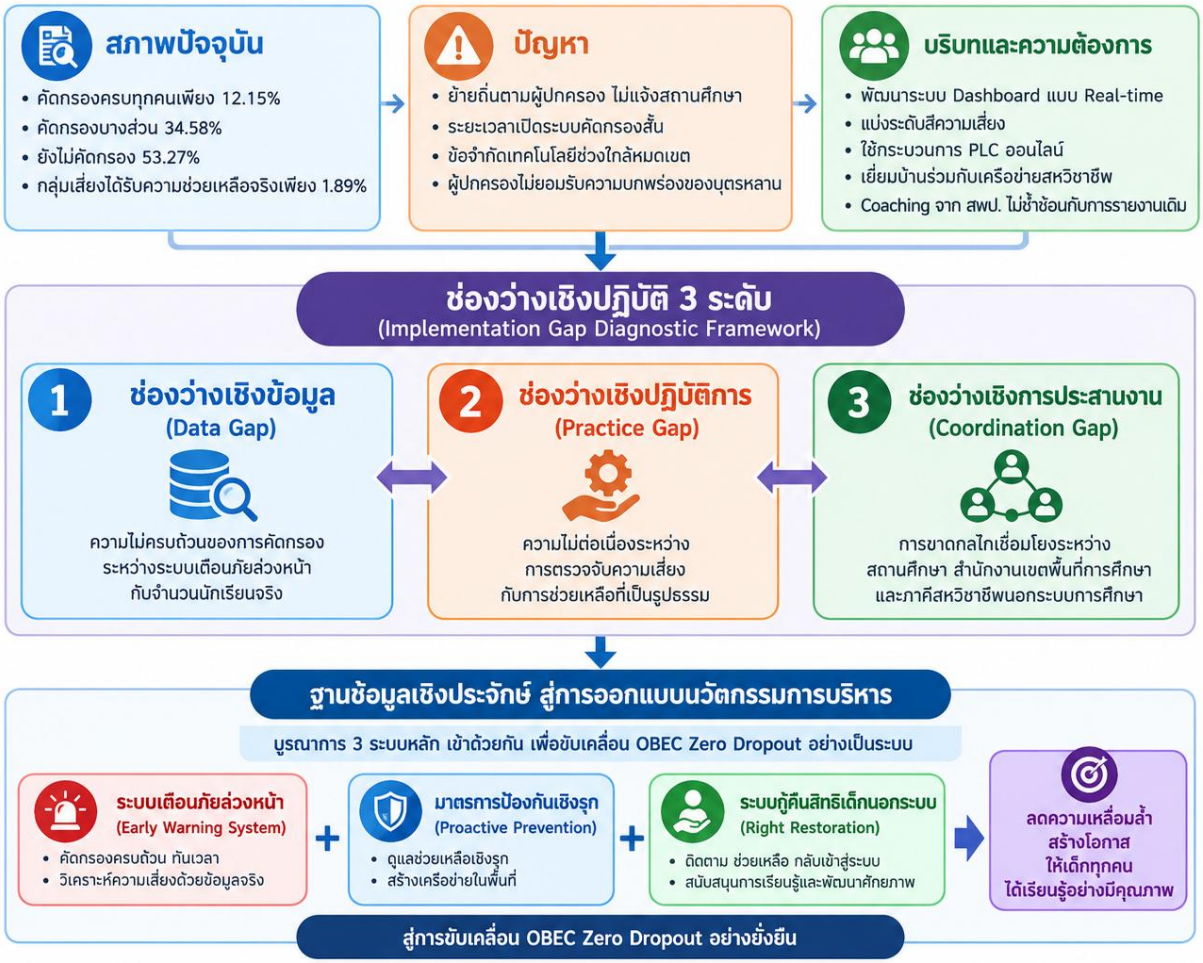
ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทในการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC ZERO DROPOUT กรณีศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 สามารถนำมาอภิปรายผลจำแนกตามประเด็นได้ดังนี้

1. ด้านสภาพปัจจุบันในการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาในสังกัดเพียงร้อยละ 12.15 เท่านั้นที่สามารถคัดกรองนักเรียนได้ครบตามระบบ HERO OBEC CARE ขณะที่นักเรียนกลุ่มเสี่ยงได้รับการช่วยเหลือจริงเพียงร้อยละ 1.89 ผลดังกล่าวสอดคล้องและยืนยันข้อเสนอของ Davis, M. et al. ที่ระบุว่าระบบเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning System) จะมีประสิทธิผลจริงได้ก็ต่อเมื่อมีกลไกการเผชิญเหตุและช่วยเหลือ (Intervention) เชื่อมโยงโดยตรงกับสัญญาณเตือน (Davis, M. et al., 2013) ซึ่งในกรณีของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า ระบบสามารถแจ้งเตือนได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังขาดกลไกช่วยเหลือที่เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ อันเป็นช่องว่างเชิงปฏิบัติ (Implementation Gap) ที่สอดคล้องกับกรอบตัวบ่งชี้สัญญาณเตือนล่วงหน้า (ABC Framework) ของ Balfanz, R. et al. ที่เน้นย้ำว่าการติดตามการมาเรียน (Attendance) พฤติกรรม (Behavior) และผลการเรียน (Course Performance) ต้องนำไปสู่การแทรกแซงเชิงรุกอย่างทันท่วงที มิเช่นนั้นข้อมูลจะไม่มีคุณค่าในเชิงป้องกัน (Balfanz, R. et al., 2007)

2. ด้านปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนนโยบาย ปัญหาการย้ายถิ่นฐานของผู้ปกครองที่พบในการวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นความจำเป็นในการประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ครอบครัว และชุมชน ตามแนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา (Ecological Systems Theory) ของ Bronfenbrenner, U. ซึ่งอธิบายว่าพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็กได้รับอิทธิพลจากปฏิสัมพันธ์ในหลายระดับของสิ่งแวดล้อม ทั้งระดับครอบครัว สถานศึกษา และระบบเศรษฐกิจสังคม การแก้ปัญหาเด็กออกกลางคันจึงไม่อาจอาศัยกลไกของสถานศึกษาเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยทุนทางสังคม (Social Capital) (Bronfenbrenner, U., 1979) ตามแนวคิดของ Coleman, J. S. ผ่านความร่วมมือของภาคีสหวิชาชีพ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยนี้เสนอให้มีกลไกร่วมลงพื้นที่เยี่ยมบ้านกับฝ่ายปกครองและสาธารณสุข (Coleman, J. S., 1988)

3. ด้านบริบทและความต้องการจำเป็นในการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout ข้อค้นพบเกี่ยวกับทัศนคติเชิงบวกของผู้บริหารสถานศึกษาต่อกระบวนการ Coaching และ PLC สอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการชี้แนะทางการศึกษาตามโมเดล GROW ของ Whitmore, J. และแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของ DuFour, R. et al. ซึ่งมีผลการวิจัยระดับสากลยืนยันประสิทธิผลต่อพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู และผลลัพธ์ของนักเรียน (Whitmore, J., 2017); (Hallinger, P. & Heck, R. H., 2010); (Kraft, M. A. et al., 2018); (DuFour, R. et al., 2016) ทั้งนี้ ข้อเสนอของผู้ให้ข้อมูลที่ว่าระบบ Coaching ไม่ควรซ้ำซ้อนในประเด็นเดิม เป็นข้อค้นพบเชิงบริบทที่สำคัญ ซึ่งสะท้อนว่าการออกแบบกลไกการชี้แนะในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจำเป็นต้องอาศัยข้อมูล Dashboard ที่เป็นปัจจุบันเพื่อลดภาระงานของผู้ปฏิบัติ และขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 กรอบการวินิจฉัยช่องว่างเชิงปฏิบัติ (Implementation Gap Diagnostic Framework) ของการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout ในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

จากการสังเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทข้างต้น ผู้วิจัยเสนอกรอบการวินิจฉัยช่องว่างเชิงปฏิบัติ (Implementation Gap Diagnostic Framework) ของการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout ในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งประกอบด้วยช่องว่าง 3 ระดับที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ 1) ช่องว่างเชิงข้อมูล (Data Gap) คือความไม่ครบถ้วนของการคัดกรองระหว่างระบบเตือนภัยล่วงหน้ากับจำนวนนักเรียนจริง 2) ช่องว่างเชิงปฏิบัติการ (Practice Gap) คือความไม่ต่อเนื่องระหว่างการตรวจจับความเสี่ยงกับการช่วยเหลือที่เป็นรูปธรรม และ 3) ช่องว่างเชิงการประสานงาน (Coordination Gap) คือการขาดกลไกเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และภาคีสหวิชาชีพนอกระบบการศึกษา กรอบดังกล่าวเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์สำคัญสำหรับการออกแบบนวัตกรรมการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่บูรณาการระบบเตือนภัยล่วงหน้า มาตรการป้องกันเชิงรุก และระบบกู้คืนสิทธิเด็กนอกระบบการศึกษาเข้าไว้ด้วยกันในระยะต่อไปของงานวิจัยและพัฒนาชุดนี้

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทในการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 สรุปได้ว่า สภาพปัจจุบันยังมีช่องว่างเชิงปฏิบัติที่ชัดเจนระหว่างการคัดกรองความเสี่ยงกับการช่วยเหลือจริง โดยมีสถานศึกษาเพียงร้อยละ 12.15 ที่คัดกรองนักเรียนครบทุกคน และมีนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่ได้รับการช่วยเหลือจริงเพียงร้อยละ 1.89 ปัญหาสำคัญเกิดจากการย้ายถิ่นฐานของครอบครัว ข้อจำกัดด้านระยะเวลาและความเสถียรของระบบเทคโนโลยี การไม่ยอมรับของผู้ปกครอง และช่องว่างระหว่างระบบเตือนภัยกับกลไกช่วยเหลือ ขณะที่บริบทและความต้องการจำเป็นชี้ให้เห็นความคาดหวังต่อแผงควบคุมข้อมูลแบบ Real-time กระบวนการ PLC ออนไลน์ และกลไกเยี่ยมบ้านร่วมสหวิชาชีพ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรพิจารณาขยายระยะเวลาการเปิดระบบคัดกรองให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน พัฒนาแผงควบคุมข้อมูลแบบ Real-time ที่เชื่อมโยงข้อมูลจากระบบ HERO OBEC CARE กับระบบ OBEC Zero Dropout เข้าด้วยกัน และจัดให้มีกลไกเยี่ยมบ้านร่วมกับภาคีสหวิชาชีพอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะสำหรับสถานศึกษา ควรสร้างความตระหนักและบูรณาการการคัดกรองนักเรียนผ่านระบบ HERO OBEC CARE ให้ครบถ้วนตามกรอบเวลา เพื่อลดช่องว่างเชิงข้อมูลและเข้าถึงนักเรียนกลุ่มเสี่ยงได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งเสริมสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้ปกครอง เพื่อลดปัญหาการไม่ยอมรับสภาพความบกพร่องหรือความเสี่ยงของบุตรหลาน และสร้างความร่วมมือในการพาเด็กกลับสู่ระบบการศึกษา ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ผลการวิจัยนี้เป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการพัฒนานวัตกรรมการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่บูรณาการระบบเตือนภัยล่วงหน้า มาตรการป้องกันเชิงรุก และระบบกู้คืนสิทธิเด็กนอกระบบการศึกษาเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ และควรมีการทดลองใช้นวัตกรรมดังกล่าวในสถานศึกษานำร่อง พร้อมประเมินประสิทธิผลทั้งในทางปฏิบัติและเชิงระบบตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินในระยะถัดไป

เอกสารอ้างอิง

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2567). รายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา Thailand Zero Dropout. กรุงเทพมหานคร: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.

ครู. (15 ก.พ. 2568). การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทในการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout. (สุวิทย์ ดาวังปา, ผู้สัมภาษณ์)

บุคลากรกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา. (14 ก.พ. 2568). การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทในการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout. (สุวิทย์ ดาวังปา, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้บริหารสถานศึกษา. (15 ก.พ. 2568ก). การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทในการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout. (สุวิทย์ ดาวังปา, ผู้สัมภาษณ์)

_____. (19 ก.พ. 2568ข). การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทในการขับเคลื่อนนโยบาย OBEC Zero Dropout. (สุวิทย์ ดาวังปา, ผู้สัมภาษณ์)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1. (2567ก). รายงานผลการคัดกรองนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1. นครศรีธรรมราช: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1.

_____. (2567ข). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. นครศรีธรรมราช: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1.

_____. (2567ค). รายงานผลการคัดกรองนักเรียนผ่านระบบ HERO OBEC CARE ปีการศึกษา 2567. นครศรีธรรมราช: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). แนวทางการดำเนินงานนโยบาย OBEC Zero Dropout และระบบสารสนเทศการแนะแนวดูแลสุขภาพจิตนักเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (HERO OBEC CARE). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.

Balfanz, R. et al. (2007). Preventing student disengagement and keeping students on the graduation path in urban middle- grades schools: Early identification and effective interventions. Educational Psychologist, 42(4), 223-235.

Bronfenbrenner, U. (1979). The ecology of human development: Experiments by nature and design. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. American Journal of Sociology, 94, S95-S120. https://doi.org/10.1086/228943.

Davis, M. et al. (2013). Organizing schools to address early warning indicators (EWIs): Common practices and challenges. Journal of Education for Students Placed at Risk, 18(1), 84-100.

DuFour, R. et al. (2016). Learning by doing: A handbook for professional learning communities at work. (3rd ed.). Bloomington, IN: Solution Tree Press.

Hallinger, P. & Heck, R. H. (2010). Collaborative leadership and school improvement: Understanding the impact on school capacity and student learning. School Leadership & Management, 30(2), 95-110.

Kraft, M. A. et al. (2018). The effect of teacher coaching on instruction and achievement: A meta-analysis of the causal evidence. Review of Educational Research, 88(4), 547-588.

UNESCO. (2015). Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the Implementation of Sustainable Development Goal 4. Paris: UNESCO.

United Nations. (1989). Convention on the Rights of the Child. Geneva: United Nations.

Whitmore, J. (2017). Coaching for performance: The principles and practice of coaching and leadership. (5th ed.). London: Nicholas Brealey Publishing.